

Proa

MIKHAÏL BULGÀKOV

El Mestre i Margarita

Traducció i postfaci de XÈNIA DYAKONOVA

MIKHAÏL BULGÀKOV

EL MESTRE I MARGARITA

Traducció i postfaci de Xènia Dyakonova

Il·lustracions de Francesc Artigau

Proa

Proa
A Tot Vent

Aquest llibre ha rebut una ajuda a l'edició
del Ministeri de Cultura i Esports

Primera edició: març del 2021

Títol original: *Мастер и Маргарита*

© de la traducció i el postfaci, Xènia Dyakonova, 2021

© pels dibuixos, Francesc Artigau, 2021

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions SLU, Proa

Diagonal , 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-878-1

Dipòsit Legal: B. 1.979-2021

Composició: Realització Planeta

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

TAULA

LLIBRE PRIMER

I. No parleu mai amb desconeguts	13
II. Ponç Pilat	30
III. La setena prova	60
IV. Persecució	68
V. Tot va passar a cal Griboiédov	78
VI. Esquizofrènia, com s'ha dit abans	95
VII. Un pis sospitós	106
VIII. El duel entre el poeta i el doctor	120
IX. Coses d'en Koróviev	132
X. Notícies de Ialta	144
XI. El desdoblament de l'Ivan	159
XII. La màgia negra i la revelació total	164
XIII. L'aparició de l'heroi	185
XIV. Visca el gall!	213
XV. El somni d'en Nikanor Ivànovitx	225
XVI. L'execució	241
XVII. Un dia mogut	256
XVIII. Visites desventurades	272

LLIBRE SEGON

XIX. Margarita	301
XX. La crema de l'Asasel·lo	318
XXI. El vol	325
XXII. A la llum de les espelmes	344
XXIII. El gran ball de Satanàs	361
XXIV. L'extracció del Mestre	382
XXV. Com el procurador va intentar salvar Judes de Keriot	413
XXVI. L'enterrament	428
XXVII. La fi del pis número 50	455
XXVIII. L'última aventura d'en Koróviev i en Behemot	476
XXIX. El destí del Mestre i la Margarita està decidit	493
XXX. És l'hora!	499
XXXI. Al mont dels Pardals	515
XXXII. Comiat i refugi etern	520
Epíleg	529
Postfaci en quatre apunts, <i>per Xènia Dyakonova</i>	545

Capítol I

NO PARLEU MAI AMB DESCONEGUTS

Un dia de primavera, a l'hora d'una posta de sol increïblement calorosa, als estanys del Patriarca de Moscou hi van aparèixer dos homes. El primer, que portava un vestit gris d'estiu, era baixet, fornit i calb; el barret, prou decent, el duia a la mà com si fos un pastís i lluïa unes ulleres de mida extraordinària, amb muntura de carei negra, al mig de la seva cara ben afaitada. El segon, un jove carregat d'espatlles, de cabell rogenc i esborrifat, amb una gorra de quadres tirada cap enrere, vestia una camisa de cowboy, uns pantalons blancs i arrugats i unes sabatilles negres.

El primer era, ni més ni menys, en Mikhaïl Aleksàndrovitx Berlioz, cap de redacció d'una revista literària important i president d'una des les associacions més importants de literats de Moscou, el nom abreuiat de la qual és MASSOLIT; i el seu jove company era el poeta Ivan Nikolàievitx Ponírev, que escrivia sota el pseudònim de Sensellar.

En arribar a l'ombra d'uns til·lers que tot just verdejaven, els dos escriptors van fer cap a un quiosc de colors llampants, amb un rètol on hi posava «Cervesa i refrescos».

Bé, cal que assenyallem la primera cosa estranya d'aquella tarda sinistra de maig. No només al costat del quiosc, sinó en

tot el passeig paral·lel al carrer Màlaia Brónnaia no hi havia ningú. A una hora que semblava impossible respirar, quan el sol, després d'arroentar Moscou, s'enfonsava en una boira seca més enllà de l'avinguda Sadóvoie Koltsó, ningú havia vingut a estar-se sota els til·lers ni a seure al banc: el passeig estava desert.

—Aigua mineral —va demanar en Berlioz.

—No en tenim —va respondre la dona del quiosc, i va fer cara d'ofesa, sense motiu aparent.

—I cervesa? —es va informar en Sensellar amb veu rogallosa.

—L'han de portar cap al vespre —va respondre la dona.

—I què teniu, doncs? —va preguntar en Berlioz.

—Refresc d'albercoc, però està calent —va fer la dona.

—Vinga, doncs, albercoc!

El refresc d'albercoc treia una escuma groga abundant, i l'aire es va omplir d'olor de perruqueria. Havent begut, els escriptors de seguida van agafar singlot, van pagar i es van asseure al banc, de cara a l'estany i d'esquena a la Brónnaia.

Aleshores va passar la segona cosa estranya, que tenia a veure només amb en Berlioz. De cop i volta va deixar de tenir singlot; el cor li va fer un salt i per un moment es va enfonsar; quan va emergir, li havien clavat una agulla esmussada. A en Berlioz l'havia envaït una por injustificada però tan forta que li van venir ganes de fugir corrents dels estanys. Neguitós, va mirar al seu voltant sense entendre per què s'havia espantat. Va empal·lidir, es va eixugar el front amb un mocador i va pensar: «Què em passa? No m'havia passat mai... Deu ser el cor, que em fa males passades... Estic esgotat. Hauria d'engegar-ho tot i marxar a Kislovodsk...».

Aleshores l'aire xafogós es va espesseir damunt seu, i en va sorgir un personatge transparent d'un aspecte estranyíssim. Damunt d'un cap petit, hi duia una gorra de joquei, i portava

una jaqueta de quadres, curta i prima... Era un home de més de dos metres d'alçada, però estret d'espatlles, escardalenc i amb una expressió, fixeu-vos-hi, burleta.

La vida que havia portat en Berlioz propiciava que no estigués acostumat als fenòmens sobrenaturals. Va empal·lidir encara més, va fer uns ulls com unes taronges i va pensar, astorat: «Això no pot ser!».

Per desgràcia, sí que podia ser: l'home llargarut i translúcid es balancejava davant seu, sense tocar a terra, ara cap a un costat, ara cap a un altre.

Aleshores en Berlioz es va sentir tan imbuït d'horror que va tancar els ulls. Quan els va obrir, va veure que tot s'havia acabat: el baf s'havia esvaït, el de la jaqueta de quadres havia desaparegut, i l'agulla ja no hi era.

—Diantre! —va exclamar—. Saps què, Ivan? He estat a punt de tenir una insolació! He tingut com una al·lucinació i tot... —Va fer un esforç per riure-se'n, però encara tenia angouxa als ulls, i les mans li tremolaven.

Es va anar calmant a poc a poc, es va ventar amb el mocador, i va dir, força animat: «Bé, com dèiem...», i va continuar el discurs que havia interromput per prendre el refresc.

Aquest discurs, com es va saber després, anava sobre Jesucrist. El fet és que el cap de redacció havia encarregat al poeta un llarg poema antireligiós per al nou número de la revista. L'Ivan Nikolàievitx l'havia escrit, i ho havia fet molt ràpid, però el cap de redacció, per desgràcia, no n'estava gens satisfet. En Sensellar havia retratat el protagonista del poema, és a dir, Jesús, amb tints ben negres; tot i així, segons el cap de redacció, calia reescriure-ho tot. I ara el cap de redacció feia una mena de classe magistral sobre Jesús per remarcar l'error principal del poeta. Era difícil dir què havia fallat, si la capacitat expressiva del seu talent o el desconeixement total del tema que tractava;

el cas és que Jesús li havia sortit viu, de carn i ossos, tot i que no inspirava simpatia. En Berlioz volia demostrar-li al poeta que el fonamental no era si Jesús era bo o dolent, sinó el fet que Jesús, com a persona, no va existir mai, i tot allò que se n'explica és pura ficció i el mite més vulgar.

Cal dir que el cap de redacció era un home llegit, i en el seu discurs alludia molt hàbilment als historiadors antics, com ara el cèlebre Filó d'Alexandria o Flavi Josep, que tenia una gran cultura: cap dels dos no va escriure ni una paraula sobre l'existència de Jesús. Exhibint una erudició sòlida, en Mikhaïl Aleksàndrovitx va explicar al poeta, entre altres coses, que aquell passatge del capítol 44 del llibre 15 dels famosos *Annals* de Tàcit que parla de l'execució de Jesús no és altra cosa que una falsificació, un afegit tardà.

El poeta, per a qui totes les informacions que donava el cap de redacció eren noves, escoltava en Mikhaïl Aleksàndrovitx atentament, clavant-li els seus ulls verds i vivaços, i molt de tant en tant deixava anar un singlot, renegant en veu baixa del refresc d'albercoc.

—No hi ha cap religió oriental —deia en Berlioz— que no tracti d'una verge que dona a llum un déu. I els cristians, sense inventar-se res de nou, també van crear el seu Jesús, que en realitat no va existir mai. És això, el que s'ha de recalcar...

La veu d'en Berlioz, un tenor agut, ressonava al passeig desert i, a mesura que en Mikhaïl Aleksàndrovitx s'endinsava en unes fondàries on només pot entrar un home molt culte sense risc de trencar-s'hi el coll, el poeta cada vegada aprenia més coses interessants i profitoses d'Osiris, un déu benèvol dels egipcis, fill del Cel i de la Terra, i de Fammus, un déu fenici, de Marduc i fins i tot de Vizli-Puzli, un déu menys conegut però terrible que era molt venerat a Mèxic pels asteques.

I vet aquí que just quan en Mikhaïl Aleksàndrovitx explica-

va al poeta com els asteques feien la figureta de Vizli-Puzli amb la massa de pa, al passeig hi va aparèixer el primer home.

Un temps després, quan ja era francament massa tard, diverses institucions van presentar els seus informes amb la descripció d'aquest home. La comparació d'aquests testimonis per força ha de suscitar una gran sorpresa. Així, el primer informe diu que l'home era baixet, tenia dents d'or i coixejava del peu dret. El segon, que era un home d'alçada gegantina, portava corones de platí i coixejava del peu esquerre. El tercer afirma, lacònicament, que l'home no tenia trets distintius.

Cal reconèixer, doncs, que cap d'aquests informes no serveix de res.

Per començar, el subjecte de les descripcions no coixejava de cap peu, i no era ni menut ni gegant, sinó simplement alt. Pel que fa a les dents, a la banda esquerra hi tenia corones de platí, i a la dreta, les d'or. Portava un vestit car de color gris, i un calçat estranger del mateix color que el vestit. Una boina grisa li tapava una orella amb elegància negligent, i sota el braç hi duia un bastó amb l'empunyadura en forma de cap de púdel. Feia pinta de tenir uns quaranta anys llargs. La boca semblava una mica torta. Anava ben afaitat. Els cabells, morenos. L'ull dret, negre, i l'esquerre, verd. Les celles, negres, una més alta que l'altra. En una paraula, un estranger.

Passant a la vora del banc on seien el cap de redacció i el poeta, l'estranger els va mirar de reüll, es va aturar i de sobte es va asseure al banc del costat, ben a prop dels dos amics.

«Alemany», va pensar en Berlioz.

«Anglès», va pensar en Sensellar. «I no té calor amb aquests guants?».

L'estranger, mentrestant, contemplava els edificis alts que envoltaven l'estany, formant un quadrat; era evident que veia aquell lloc per primera vegada i que li havia cridat l'atenció.

Va aturar la mirada en els pisos de dalt, amb els seus vidres i el reflex enlluernador d'un sol trencadís que s'allunyava per sempre d'en Mikhaïl Aleksàndrovitx; després va abaixar els ulls, fins allà on els vidres començaven a enfosquir-se a l'espera de la nit. Va deixar anar una rialleta indulgent i va mig aclucar els ulls; tot seguit, va repenjar les mans damunt l'empunyadura del bastó, i la barbeta, damunt les mans.

—El que passa, Ivan —deia en Berlioz—, és que has representat molt bé, i de manera satírica, per exemple, el naixement de Jesús, fill de Déu; però el fet és que abans de Jesús ja havia nascut un reguitzell de fills de Déu, com ara l'Adonis fenici, o l'Atis frigi, o el Mitra dels perses. En resum, cap d'ells va néixer ni va existir mai, i Jesús tampoc. Així que cal que descriguis, en lloc del naixement i l'arribada dels mags, uns rumors absurds sobre aquell naixement... Perquè si no, tal com ho expliques, sembla que Jesús hagués nascut de debò!

En aquest punt, en Sensellar va fer un intent de tallar el singlot que el turmentava i va retenir l'alè. A conseqüència d'això, va tenir un atac més dolorós i sonor, i en aquell mateix moment en Berlioz va interrompre el seu discurs: l'estranger s'havia aixecat de cop i s'acostava als escriptors.

Se'l van mirar sorpresos.

—Disculpin, sisplau —va dir l'home amb accent estranger, però sense pronunciar malament cap paraula—, que sense haver-nos presentat m'atreveixi a... Però el tema de la seva docta discussió és tan interessant que...

Aleshores es va treure la boina amb un gest cortès, i els dos amics es van veure obligats a aixecar-se i saludar amb una lleu reverència.

«No, més aviat francès», va pensar en Berlioz.

«Polonès?», va pensar en Sensellar.

Val a dir que l'estranger, des del primer moment, va fer un

efecte repulsiu al poeta; a en Berlioz, en canvi, més aviat li va agradar, o més que agradar-li... com ho diríem?... li va interessar.

—Em permeten que segui amb vostès? —va demanar l'estranger educadament, i els dos amics li van fer lloc, un xic a contracor. L'estranger es va asseure ràpidament entre tots dos i de seguida va entrar a la conversa.

—Si ho he sentit bé, vostè ha dit que Jesús no ha existit mai? —va preguntar l'estranger, girant el seu ull esquerre, el verd, cap a en Berlioz.

—Sí, ho ha sentit bé —va respondre en Berlioz amablement—. He dit justament això.

—Oh, que interessant! —va exclamar l'estranger.

«Què vol de nosaltres, aquest?», va pensar en Sensellar, i va arrufar les celles.

—I vostè, està d'acord amb el seu interlocutor? —va inquirir el desconegut, girant-se cap a la dreta i dirigint-se a en Sensellar.

—Al cent per cent! —va confirmar el poeta, amant de les expressions emfàtiques i figurades.

—Magnífic! —va exclamar el tafaner. Va mirar furtivament al seu voltant i, abaixant la veu, va dir:— Disculpin la meva insistència, però m'ha semblat entendre que vostès, a més a més, tampoc creuen en Déu?

Va fer cara d'espantat i va afegir:

—Els juro que no ho diré a ningú!

—En efecte, no creiem en Déu —va contestar en Berlioz, un pèl divertit per l'espant del turista—. Però d'això, se'n pot parlar amb tota llibertat.

L'estranger es va repenjar al respatllet del banc i va preguntar, amb un xislet de curiositat:

—Són ateus, vostès?

—Sí, som ateus —va respondre en Berlioz, i en Sensellar va pensar, crispat: «Que pesat que és, aquest estranger gomós!».

—Quina meravella! —va exclamar el turista insòlit, i va moure el cap, mirant ara cap a un escriptor, ara cap a l'altre.

—Al nostre país l'ateisme no és cap sorpresa per a ningú —va dir en Berlioz amb to diplomàtic—. La majoria de la nostra gent fa temps que ha deixat de creure's les ficcions sobre Déu, i ho ha fet a consciència.

L'estranger, llavors, va fer una cosa ben curiosa: es va aixecar i va estrènyer la mà del cap de redacció, que es va quedar de pedra, i alhora li va dir:

—Permeti'm que el felicit de tot cor!

—Per què el felicita? —va inquirir en Sensellar, perplex.

—Per una informació molt valuosa que a mi, com a viatger, em resulta d'allò més interessant —va aclarir l'estranger estrafolari, aixecant el dit amb un aire significatiu.

Semblava que aquesta informació valuosa, efectivament, havia impressionat molt el viatger, perquè va llançar una mirada poruga cap als edificis, com si tingués por de veure un ateu a cada finestra.

«No, anglès no», va pensar en Berlioz, mentre en Sensellar pensava: «Com s'ho ha fet per aprendre tan bé el rus? Això sí que és curiós!», i va tornar a arrufar les celles.

—Permeti'm que li faci una altra pregunta —va demanar el turista després de reflexionar una estona amb cara de preocupat—. Què hem de fer, doncs, amb les proves de l'existència de Déu, que són exactament cinc, com és sabut?

—Per desgràcia —va respondre en Berlioz amb pena—, cap d'aquestes proves no val res, i fa temps que la humanitat les ha arxivat. No em negarà que la raó no permet cap prova de l'existència de Déu.

—Bravo! —va cridar l'estranger—, bravo! Ha reproduït fi-

delment l'opinió d'Immanuel, el vell inquiet, sobre aquest assumpte. Però ves per on, va destruir les cinc proves, i després, com si volgués burlar-se d'ell mateix, en va fabricar una de sisena!

—La prova de Kant —va respondre el cap de redacció, un home culte, amb un somriure fi— tampoc és convincent. No en va Schiller deia que les reflexions de Kant sobre aquest tema només podien satisfer els esclaus, i Strauss es reia, directament, d'aquesta prova.

En Berlioz parlava, tot pensant: «Però qui és aquest? I com és que parla tan bé el rus?».

—Estaria bé agafar el Kant aquest i enviar-lo tres anyets a Solovki¹ amb totes les seves proves! —va etzibar l'Ivan inesperadament.

—Ivan! —va xiuxiuejar en Berlioz, avergonyit.

No obstant això, la proposta d'enviar Kant a Solovki no només no li va semblar estranya al turista, sinó que el va entusiasmar i tot.

—Això, això mateix! —va exclamar, i el seu ull verd, l'esquerre, girat cap a en Berlioz, va espurnejar—. És ben bé el lloc que li pertoca! Jo ja li ho deia aquell dia, mentre esmorzàvem: «Vostè, professor, s'ha empescat una cosa desmanegada. Potser està ben pensat, però és massa confús, tot plegat. La gent es riurà de vostè».

En Berlioz va fer uns ulls com unes taronges. «Mentre esmorzaven... ell i Kant?... Què s'empatolla?», va pensar.

—Tot i així —va prosseguir l'estranger, sense immutar-se davant la sorpresa d'en Berlioz i adreçant-se al poeta—, és impossible enviar-lo a Solovki per la senzilla raó que fa més de

1. Camp de presoners a l'arxipèlag Solovetski, al mar Blanc. Va començar a funcionar el 1923 com a precedent del Gulag. (*Totes les notes són de la traductora.*)

cent anys que habita un indret força més remot que Solovki, i és del tot inviable treure'l d'allà, li ho asseguro!

—És una llàstima —va respondre el poeta, provocatiu.

—Sí que ho és! —va confirmar el desconegut, i l'ull li brillava—. Però vet aquí la pregunta que em preocupa: si Déu no existeix, qui controla la vida humana i en general l'ordre del món?

—L'home mateix. —En Sensellar va respondre amb rapidesa i irritació aquesta pregunta (no gaire clara, val a dir-ho).

—Dispensi —va contestar el desconegut amb delicadesa—, però per controlar les coses cal tenir un pla precís per a un temps considerable. Permeti'm preguntar-li, però: com pot controlar-ho tot l'home, si no només és incapaç de fer previsions per a un termini irrisori, d'uns mil anys, posem per cas, sinó si ni tan sols està segur del seu propi dia de demà? De fet —i el desconegut es va girar cap a en Berlioz—, imagini's que vostè, per exemple, comença a controlar-ho tot, a disposar dels altres i de si mateix, i li va agafant el gust, i de cop i volta... ehem... té sarcoma de pulmó... —en aquest punt, l'estranger va fer un somriure dolç, com si la idea del sarcoma de pulmó l'hagués complagut—, sí, un sarcoma —va repetir, mig aclucant els ulls com un gat, la paraula sonora—, i heus aquí que el seu control s'ha acabat!

»Aleshores, a vostè deixa d'interessar-li qualsevol vida que no sigui la seva. Els familiars comencen a mentir-li, i vostè, sospitant alguna cosa estranya, corre a veure metges, xarlatans i potser vidents i tot. Res de tot això no té cap sentit, vostè ja ho sap. I tot plegat acaba d'una manera tràgica: aquell que no fa gaire pensava que controlava alguna cosa, de cop i volta jeu immòbil en una caixa de fusta, i els que l'envolten, conscients que ja no serveix de res, el cremen en un forn. Encara pot ser pitjor, però. Posem que algú es disposa a anar a Kislovodsk —l'estranger va llançar una llambregada cap a en Berlioz, amb els ulls

mig clucs—, i sembla una cosa fàcil, però ni tan sols pot fer això, perquè va i rellisca, ves per on, i acaba atropellat per un tramvia! Que potser els sembla que és ell mateix qui ho havia decidit? No seria més encertat considerar que la decisió és d'algú altre? —i l'estranger va deixar anar una rialla estranya.

En Berlioz escoltava molt atentament la desagradable història del sarcoma i el tramvia, i uns pensaments angoixants van començar a turmentar-lo. «No és estranger, no, no ho és!», pensava. «És un personatge estranyíssim... Qui és, però, si es pot saber?».

—Veig que té ganes de fumar, oi? —va dir l'estranger, dirigint-se de sobte a en Sensellar—. Quins cigarrets li agraden més?

—En té de moltes menes o què? —va preguntar, amb tot inhòspit, el poeta, a qui se li havia acabat el tabac.

—Quins li agraden més? —va insistir el desconegut.

—La Nostra Marca —va respondre en Sensellar amb molta irritació.

El desconegut de seguida va treure un portacigarrets de la butxaca i el va oferir a en Sensellar:

—Aquí té la Nostra Marca.

Tant el cap de redacció com el poeta van quedar impressionats: no tant pel fet que al portacigarrets hi hagués precisament la Nostra Marca, sinó pel portacigarrets mateix. Era d'una mida descomunal, d'or de llei, i quan es va obrir, un triangle de diamants sobre la tapa va brillar amb una resplendor blava i blanca.

En aquell moment, els dos escriptors van pensar coses diferents. En Berlioz: «No, estranger no!», i en Sensellar: «Dimonis, quin personatge!».

El poeta i el propietari dels portacigarrets es van posar a fumar, i en Berlioz, que no era fumador, va declinar la invitació.

«Li puc contestar així», va decidir en Berlioz. «Sí, l'home és mortal, ningú ho discuteix, però el cas és que...».

Tanmateix, no va ser a temps de pronunciar aquestes paraules, perquè l'estranger se li va avançar:

—Sí, l'home és mortal, però això encara no és el pitjor. El més greu és que a vegades és inesperadament mortal! Vet aquí el problema. I no pot ni preveure el que farà avui al vespre.

«Quin plantejament més absurd», va pensar en Berlioz, i va respondre:

—Bé, crec que exagera. Puc dir de manera força exacta què faré aquesta tarda. Evidentment, si a la Brónnaia em cau un totxo damunt del cap...

—Un totxo no cau mai perquè sí —va interrompre el desconegut amb autoritat— damunt del cap de ningú. Li asseguro que per a vostè, en particular, això no representa cap perill. La seva mort serà una altra.

—Que potser sap com serà, exactament —va inquirir en Berlioz amb una ironia del tot natural, deixant-se portar per una conversa veritablement absurda—, i m'ho pot explicar?

—Amb molt de gust —va respondre el desconegut. Va amidar en Berlioz de dalt a baix amb la mirada, com si volgués fer-li un vestit, i va començar a mormolar entre dents coses com ara: «Un, dos... Mercuri a la segona casa... La lluna ha marxat... Sis, una desgràcia... La tarda, set...», i finalment va anunciar, amb veu forta i alegre:— Li tallaran el cap!

En Sensellar va llançar una mirada de fúria i espant al desconegut insolent, i en Berlioz va preguntar, amb un mig somriure de biaix:

—I qui ho farà, això? Els enemics? Els agents de l'estranger?

—No —va respondre l'altre—, serà una dona russa, membre del Komsomol.²

—Mmm... —va grunyar en Berlioz, irritat per les ocurrèn-

2. Organització juvenil del Partit Comunista de l'URSS.

cies del desconegut—. Disculpi, però no em sembla gaire probable.

—Jo també li demano disculpes —va respondre l'estranger—, però això és així. Per cert, m'agradaria preguntar-li: què farà aquesta tarda, si no és indiscreció?

—No ho és pas. Ara aniré a casa meva, a la Sadóvaia, i després, a les deu del vespre, al MASSOLIT hi haurà una reunió, i jo la presidiré.

—No, això és del tot impossible —va fer l'estranger amb fermesa.

—Per què?

—Perquè... —va respondre l'estranger, mirant amb ulls mig aclucats el cel, que uns ocells negres esquinçaven silenciosament a l'espera de la fresca de la nit—, perquè l'Ànnuixka ja ha comprat oli de gira-sol, i no només l'ha comprat, sinó que també l'ha vessat. Així que la reunió s'haurà de suspendre.

En aquest punt, com és comprensible, es va fer un silenci sota els til·lers.

—Perdoni —va dir en Berlioz després d'una pausa, fitant amb ulls circumspectes l'estranger que desvariejava—, però què hi té a veure l'oli de gira-sol, i qui és l'Ànnuixka?

—Jo sí que sé què hi té a veure, l'oli de gira-sol —va irrompre en Sensellar: segurament, havia decidit declarar la guerra a l'interlocutor sobrevingut—. Alguna vegada ha tingut ocasió de visitar un hospital per a malalts mentals?

—Ivan, sisplau! —va exclamar en Mikhaïl Aleksàndrovitx en veu baixa.

L'estranger, però, no es va ofendre gens i va esclatar en una rialla ben alegre.

—És clar que sí, i més d'una vegada! —va dir rient i alhora mirant molt seriosament el poeta—. He estat a tants llocs! És una pena, però, que no hagi preguntat al metge què vol dir es-

quizofrènia. Així que faci el favor de preguntar-li-ho vostè mateix, Ivan Nikolàievitx!

—Com ha sabut el meu nom?

—Ivan Nikolàievitx, per favor, si a vostè el coneix tothom! —i l'estranger es va treure de la butxaca la *Literatúrnaia gazeta* del dia anterior, on l'Ivan Nikolàievitx va veure, a la primera pàgina mateix, la seva fotografia i els seus versos; però aquesta prova de fama i popularitat, que el dia abans li havia fet il·lusió, ara ja no l'alegrava gens.

—Perdoni —va dir, i se li va enfosquir la cara—, pot esperar un moment? Vull dir-li una cosa al company.

—I tant que sí! —va exclamar el desconegut—. Aquí, sota els til·lers, s'hi està molt bé, i a més, no tinc cap pressa.

—Escolta, Mixa —va mormolar el poeta, portant en Berlioz a part—, no és cap turista, sinó un espia. És un rus emigrat que torna. Demana-li la documentació, perquè si no, tocarà el dos...

—Tu creus? —va xiuxiuejar en Berlioz, al·larmat, i alhora va pensar: «Segur que té raó!».

—Creu-me —el poeta parlava a cau d'orella d'en Berlioz amb veu ronca—, es fa el ximple per treure'ns informació. L'has sentit com parla el rus?

El poeta parlava i anava mirant de reüll el desconegut, amb por que s'escapés.

—Anem: l'hem de retenir, perquè si no, marxarà...

El poeta va agafar en Berlioz de la mà i el va arrossegar cap al banc.

El desconegut ja no hi seia sinó que s'estava dret a la vora del banc: a les mans, hi tenia un llibret amb una tapa de color gris fosc, un sobre gruixut, de paper de bona qualitat, i una targeta de visita.

—Disculpin que m'hagi oblidat de presentar-me, acalorat com estava per la nostra discussió. Aquí tenen la meva targeta

de visita, el passaport i una invitació a Moscou per fer unes investigacions —va dir el desconegut amb to greu, mirant els escriptors amb perspicàcia.

Tots dos estaven avergonyits. «Dimonis, ho ha sentit tot», va pensar en Berlioz i va indicar, amb un gest cortès, que no calia que els ensenyés la documentació. Mentre el desconegut la posava a les mans del cap de redacció, el poeta va tenir temps de fixar-se en la paraula «professor», impresa sobre la targeta amb lletres estrangeres, i la inicial del cognom, una *w*.

—Molt de gust —mormolava el cap de redacció, torbat, i l'estranger es va guardar els documents a la butxaca.

D'aquesta manera, la relació entre els tres s'havia restablert, i es van asseure de nou al banc.

—Així que l'han convidat a Moscou en qualitat de conseller, professor? —va preguntar en Berlioz.

—Sí, en qualitat de conseller.

—És alemany? —va inquirir en Sensellar.

—Jo? —va repetir el professor, i es va quedar pensatiu—. Sí, soc alemany, per què no?

—Parla molt bé el rus —va observar en Sensellar.

—Oh! De fet, soc poliglòt i conec una gran quantitat de llengües —va dir el professor.

—I quina és la seva especialitat? —va inquirir en Berlioz.

—Soc especialista en màgia negra.

En Mikhaïl Aleksàndrovitx va sentir un cop sec al cap. «No-més ens faltava això!».

—I... i l'han fet venir aquí com a expert en això? —va preguntar quequejant.

—Exactament —va confirmar el professor, i va aclarir—: Aquí, a la biblioteca estatal, hi han trobat uns manuscrits originals de Gerbert d'Aurillac, nigromant del segle x, i volen que els examini. En soc l'únic especialista al món.

—Ah! Llavors, és historiador? —va preguntar en Berlioz, alleujat i respectuós.

—Sí, soc historiador —va confirmar el savi, i va afegir una cosa que no venia gens a tomb—: Aquesta tarda, als estanys del Patriarca, hi passaran coses ben interessants!

El cap de redacció i el poeta estaven astorats un altre cop; el professor els va fer un senyal perquè s’hi acostessin i va xiuxiuejar:

—Tinguin en compte que Jesús sí que va existir.

—Entenguem-nos, professor —va respondre en Berlioz amb un somriure forçat—. Apreciem els seus grans coneixements, però tenim una opinió diferent al respecte.

—No calen opinions al respecte —va contestar el professor estrany—. Simplement, va existir, i prou.

—Tot i així, cal que hi hagi alguna prova... —va començar en Berlioz.

—Tampoc calen proves —va interrompre el professor, i va afegir en veu baixa, havent perdut de sobte el seu accent estranger—: És molt senzill. Portant una capa blanca rivetada de vermell sang...